

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

III. ÚS 54/2023-51

Ústavný súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu Roberta Šorla a sudcov Petra Straku (sudca spravodajca) a Martina Vernarského v konaní podľa čl. 127 Ústavy Slovenskej republiky o ústavnej sťažnosti sťažovateľky [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ], zastúpenej Advokátska kancelária ŠKODLER & PARTNERS, s. r. o., Dobšinského 12, Bratislava, proti uzneseniu Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/174/2020 z 28. septembra 2022 takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/174/2020 z 28. septembra 2022 **bolo porušené** základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.
2. Uznesenie Najvyššieho súdu Slovenskej republiky sp. zn. 1Cdo/174/2020 z 28. septembra 2022 **zrušuje a vec vracia** Najvyššiemu súdu Slovenskej republiky na ďalšie konanie.
3. Najvyšší súd Slovenskej republiky **je povinný** nahradiť sťažovateľke trovy konania **493,10 eur** a zaplatiť ich právnej zástupkyňi sťažovateľky do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

O d ô v o d n e n i e :

I.

Ústavná sťažnosť sťažovateľky a skutkový stav veci

1. Uznesením ústavného súdu č. k. III. ÚS 54/2023-16 zo 7. februára 2023 bola prijatá na ďalšie konanie ústavná sťažnosť sťažovateľky doručená ústavnému súdu 9. decembra 2022, ktorou sa sťažovateľka domáha vyslovenia porušenia svojho základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) uznesením najvyššieho súdu označeným v záhlaví tohto nálezu. Sťažovateľka požaduje zrušenie napadnutého uznesenia najvyššieho súdu, vrátenie veci najvyššiemu súdu na ďalšie konanie a náhradu trov konania.
2. Z ústavnej sťažnosti a jej príloh vyplýva, že sťažovateľka sa žalobou podanou na Okresnom súde Pezinok (ďalej len „okresný súd“) 24. mája 2013 domáhala zaplataenia 13 800 eur s príslušenstvom

z titulu bezdôvodného obohatenia za obdobie od 1. júna 2011 do 30. apríla 2013 (ďalej len „rozhodné obdobie“) proti žalovanej. Sťažovateľka žalobu odôvodnila tým, že je vlastníčkou rodinného domu nachádzajúceho sa v katastrálnom území [REDAKOVANÉ], ktorý nadobudla ako vydražiteľka na dobrovoľnej dražbe konanej 8. marca 2011 za 93 750 eur, a to od žalovanej, ktorá mala pôvodne nehnuteľnosť v bezpodielovom spoluvlastníctve manželov s manželom (pánom [REDAKOVANÉ]). Žalovaná spolu s manželom a dvoma dcérami aj napriek nesúhlasu sťažovateľky nehnuteľnosť naďalej užívali, pričom platby za jej užívanie platil manžel žalovanej a daň z nehnuteľnosti platila sťažovateľka. Sťažovateľka od žalovanej žiadala za užívanie nehnuteľnosti nájomné 600 eur mesačne. Podľa zverejnených ponúk realitných kancelárií cena požadovaného mesačného nájmu zodpovedala prenájmom rodinných domov v obciach v okrese [REDAKOVANÉ]. Žalovaná nájomné spolu s rodinou neuhrádzala z dôvodu, že v tom čase prebiehalo súdne konanie o neplatnosť dobrovoľnej dražby. Následne sa žalovaná odsťahovala spolu s dcérou k svojim rodičom a po čase sa z nehnuteľnosti odsťahovala aj druhá dcéra. Manžel žalovanej musel nehnuteľnosť vypratať na základe rozsudku okresného súdu sp. zn. 38T/25/2015 z 21. mája 2015, ktorým bol uznaný vinným z prečinu neoprávneného zásahu do práva k domu, bytu alebo nebytovému priestoru podľa § 218 ods. 1 Trestného zákona.

3. Okresný súd rozsudkom sp. zn. 37C/156/2013 zo 16. novembra 2016 zaviazal žalovanú zaplatiť sťažovateľke 740 eur spolu s úrokom z omeškania vo výške 5,05 % ročne od 16. apríla 2015 do zaplatenia, v prevyšujúcej časti žalobu zamietol a žalovanej priznal náhradu trov konania v rozsahu 89,28 %.

4. Okresný súd považoval z vykonaného dokazovania za preukázané, že dražobník (Contract Consulting s. r. o.) sa 17. marca 2011 o 16.00 h pokúsil nehnuteľnosť odovzdať sťažovateľke. Predmet dražby sťažovateľke odovzdaný nebol, pretože žalovaná spolu s manželom sa odovzdania nezúčastnili. Žalovaná si zrušila trvalý pobyt na adrese nehnuteľnosti 26. apríla 2011. Okresný súd svoje rozhodnutie odôvodnil tým, že 15. apríla 2011 došlo vyhlásením konkurzu na majetok manžela žalovanej k zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov (ďalej len „BSM“) žalovanej a jej manžela (§ 53 ods. 1 prvá veta zákona č. 7/2005 Z. z. o konkurze a reštrukturalizácii a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov). Žalovaná zodpovedala za neoprávnené užívanie rodinného domu spolu s jej manželom (spoločne a nerozdielne) len v období od 8. marca 2011 (príklepu licitátora) do 15. apríla 2011 (zánik BSM), t. j. jeden mesiac a sedem dní. Okresný súd ďalej zistil, že výška mesačného nájmu porovnateľných nehnuteľností v okrese [REDAKOVANÉ] sa v roku 2011 pohybovala cca 600 eur, preto považoval okresný súd nárok vo výške 740 eur ($600 \times 1 + 600/30 \times 7$) za dôvodný. Ďalej konštatoval, že sťažovateľka vyzvala žalovanú na vydanie bezdôvodného obohatenia až samotným doručením žaloby bez jej predchádzajúcej výzvy. V prevyšujúcej časti sťažovateľkou uplatnený nárok zamietol, keďže z vykonaného dokazovania vyplynulo, že žalovaná sa na jar roku 2011 vystahovala a odniesla si z nehnuteľnosti svoje osobné veci a nábytok, ktorý nebol súčasťou BSM, ale patril iba jej. Žalovaná tak sťažovateľke od jari roku 2011 žiadnym spôsobom nebránila v držbe sporných nehnuteľností ani v ich užívaní. Ak v období od 8. marca 2011 užíval sporné nehnuteľnosti manžel žalovanej, bolo preto podľa názoru okresného súdu namieste podať návrh na pristúpenie ďalších subjektov na strane žalovanej. Sťažovateľka mala v spore úspech v časti 5,36 % uplatneného nároku a neúspech v časti 94,64 % uplatneného nároku, teda čistý neúspech sťažovateľky predstavoval 89,28 %.

5. Krajský súd na odvolanie sťažovateľky aj žalovanej rozsudkom sp. zn. 9Co/63/2019 z 30. januára 2020 rozsudok okresného súdu vo vyhovujúcej časti zrušil a konanie v tejto časti zastavil, v zamietajúcej časti rozsudok okresného súdu potvrdil a žalovanej priznal náhradu trov konania v celom rozsahu. Bol toho názoru, že okresný súd prekročil žalobný návrh, keď sťažovateľke priznal nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia 740 eur za obdobie od 8. marca 2011 do 15. apríla 2011 spolu s úrokom z omeškania 5,05 % ročne od 16. apríla 2015 do zaplatenia, pretože sťažovateľka sa domáhala vydania bezdôvodného obohatenia iba za obdobie od 1. júna 2011 do 30. apríla 2013. Krajský súd v odôvodnení uviedol, že okresný súd nemôže prekročiť návrh sťažovateľky a prisúdiť jej viac, než čoho sa domáha, alebo prisúdiť jej iné plnenie, než ktorého sa domáha [§ 216 ods. 2 Civilného sporového poriadku (ďalej len „CSP“)]. Tiež uviedol, že sťažovateľka opodstatnenosť žaloby zakladala na neodovzdaní kľúčov a nevypratání nehnuteľnosti, ktoré by boli významné len za predpokladu existencie majetkového prospechu, ktorý žalovanej ale nevznikol. Ďalej sťažovateľke krajský súd vytkol, že zvolila nesprávny okruh pasívne legitimovaných subjektov. Sťažovateľka nemohla vydražený rodinný dom užívať, pretože jej v tom bránil manžel žalovanej, ktorý rodinný dom bez právneho dôvodu užíval. Podľa názoru krajského súdu sťažovateľke vznikol nárok na vydanie majetkového prospechu voči manželovi žalovanej, ktorý však v konaní neuplatnila.

6. Sťažovateľka proti rozsudku krajského súdu, ktorým odvolací súd v zamietajúcej časti rozsudok okresného súdu potvrdil, podala dovolanie podľa § 421 ods. 1 písm. b) CSP, pretože rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu nebola vyriešená, a to:

- *„Vznik zodpovednosti za bezdôvodné obohatenie, ak osoba, ktorá nehnuteľnosť užívala, nehnuteľnosti vyprace, ale nehnuteľnosť oprávnenej osobe (vlastníkovi) neodovzdá, čím jej znemožní realizovať výkon vlastníckeho práva.“*
- *„Či do času zániku BSM manželia zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku nevypratania domu jedným z manželov a rovnako tak, či manželia zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku nevypratania domu jedným z manželov aj po zániku BSM.“*

7. Sťažovateľka poukazovala na to, že za ukončenie užívacieho vzťahu k nehnuteľnosti je nutné považovať odovzдание nehnuteľnosti do dispozície vlastníka, resp. jej sprístupnenie tak, aby ju mohol vlastník ovládať a užívať. Z vykonaného dokazovania navyše podľa sťažovateľky vyplynulo, že v dome sa aj potom, keď ho opustila, nachádzal jej majetok (nábytok). Povinnosť vypratať rodinný dom, ktorý bol predtým v BSM manželov, je podľa sťažovateľky solidárnym záväzkom žalovanej a jej manžela, a preto povinnosť vypratať nehnuteľnosť je splnená až okamihom, keď nehnuteľnosť vyprace a odovzdá posledná solidárne zviazaná osoba. Aj keby sa pripustilo, že solidarita záväzku manželov rodinný dom vypratať zanikla z dôvodu zániku BSM, sťažovateľka je presvedčená, že okamžite vznikol solidárny záväzok žalovanej a jej manžela rodinný dom vypratať v zmysle § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka v spojení s § 701 ods. 2 Občianskeho zákonníka.

8. Najvyšší súd napadnutým uznesením dovolanie odmietol podľa § 447 písm. f) CSP. Bol toho názoru, že v dovolaní absentuje také vymedzenie právnej otázky, od vyriešenia ktorej záviselo rozhodnutie krajského súdu.

II.

Argumentácia sťažovateľky

9. Sťažovateľka v konaní namieta, že najvyšší súd sa s jej dovolacími otázkami nezaoberal a napadnuté uznesenie dovolacieho súdu považuje za arbitrárne. Sťažovateľka k prvej dovolacej otázke uvádza, že najvyšší súd sa nevysporiadal s tým, že ukončenie užívacieho vzťahu k nehnuteľnosti je odovzdanie nehnuteľnosti do dispozície vlastníka, resp. sprístupnenie nehnuteľnosti tak, aby ju mohol užívať. Podľa názoru sťažovateľky je nehnuteľnosť vyprataná vtedy, ak z nej povinný nielen odstránil všetky v nej umiestnené veci, ale až potom, ako ju sprístupnil (odovzdal kľúče, odstránil uzávery). K druhej dovolacej otázke sťažovateľka uvádza, že rozhodnutie, ktoré najvyšší súd spomína v namietanom uznesení (rozhodnutie Najvyššieho súdu Českej republiky sp. zn. 33Odo/221/2002 z 26. mája 2004), sa netýka vzniku bezdôvodného obohatenia v dôsledku užívania nehnuteľnosti, ktorá bola v čase predaja na dražbe v BSM žalovanej a jej manžela, ale týka sa poistného plnenia a poistnej zmluvy uzatvorenej jedným z manželov, ktorý bol na základe poistnej zmluvy zaviazaný platiť poistné a zároveň bol oprávnený na poistné plnenie. Ďalej namieta, že povinnosť vypratať nehnuteľnosť je splnená až okamihom, keď nehnuteľnosť vyprace posledná solidárne zaviazaná osoba. Preto argumentuje, že povinnosť vypratať nehnuteľnosť, ktorá bola v BSM manželov, je solidárnym záväzkom žalovanej a jej manžela. Vyhlásením konkurzu na majetok manžela žalovanej spoločný záväzok žalovanej a jej manžela vypratať nehnuteľnosť nezanikol.

III.

Vyjadrenie najvyššieho súdu, zúčastnenej osoby a replika sťažovateľky

III.1. Vyjadrenie najvyššieho súdu:

10. Najvyšší súd sa k podanej ústavnej sťažnosti vyjadril podaním doručeným ústavnému súdu 7. marca 2023, ktorého súčasťou je vyjadrenie JUDr. Eriky Šobichovej – predsedníčky občianskoprávneho kolégia najvyššieho súdu.

11. Najvyšší súd poukazuje na záver odvolacieho súdu o tom, že žalovanej v rozhodnom období nevznikol žiadny majetkový prospech, ktorým by sa na úkor žalobkyne obohatila, a preto nie je naplnený základný pojmový vzťah bezdôvodného obohatenia. Odvolací súd preto konštatoval, že okresný súd správne žalobu zamietol. Účastníkom zodpovednostného vzťahu bezdôvodného obohatenia je len ten z manželov, ktorému sa plnilo bez právneho dôvodu a existencia zániku bezpodielového spoluvlastníctva manželov je pre posúdenie vzniku majetkového prospechu úplne bezpredmetná.

12. Dovolací súd v plnom rozsahu odkazuje na bod 14 a nasledujúce odôvodnenia napadnutého uznesenia, kde zároveň konštatoval, že nesprávne zvolený okruh pasívne legitimovaného subjektu je dôvodom zamietnutia žaloby. Dovolacia právna otázka vymedzená sťažovateľkou podľa názoru najvyššieho súdu nekorešponduje s právnou otázkou, od vyriešenia ktorej záviselo dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu. Odvolací súd svoje rozhodnutie založil na vyriešení zásadnej právnej otázky, a to nedostatku pasívnej vecnej legitimácie, keď konštatoval, že nehnuteľnosť bez právneho dôvodu užíval manžel žalovanej. Vyriešenie tejto otázky pritom podľa najvyššieho súdu možno považovať za postačujúci dôvod, na základe ktorého prvostupňový

aj odvolací súd dospeli k záveru o zamietnutí žaloby. Otázka zániku BSM podľa najvyššieho súdu bola úplne bezpredmetná.

13. Dovolací súd svoje rozhodnutie považuje za rozhodnutie, z ktorého jasne vyplýva dôvod odmietnutia podaného dovolania s poukazom na § 447 písm. f) CSP, toto rozhodnutie nie je podľa neho možné považovať za neodôvodnené alebo arbitrárne – t. j. také, ktoré by popieralo zmysel práva na spravodlivé súdne konanie a na súdnu ochranu, keďže tvrdí, že sa vysporiadal s námietkami a argumentáciou sťažovateľky v zmysle jej dovolania spôsobom dostatočným pre potreby rozhodnutia o tomto dovolaní a svoje rozhodnutie riadne zdôvodnil. Navrhuje preto, aby ústavný súd sťažnosti nevyhovel.

III.2. Vyjadrenie zúčastnenej osoby – žalovanej:

14. Žalovaná sa k podanej ústavnej sťažnosti vyjadrila podaním zo 17. apríla 2023. Zdôraznila, že podľa jej názoru najvyšší súd napadnutým uznesením právo sťažovateľky na súdnu ochranu neporušil. Podľa nej rozhodol správne, keď dovolanie podané sťažovateľkou procesne odmietol (teda meritórne sa nevenoval právnomu posúdeniu veci), pričom svoje rozhodnutie odôvodnil – síce stručne, avšak v ústavne relevantnej miere a spôsobom, ktorý zodpovedá požiadavkám ústavy na rozhodovanie všeobecných súdov v súlade s § 415 ods. 3 CSP. Sťažovateľka podľa žalovanej v podanom dovolaní nijako neosvedčila, že by rozhodnutie odvolacieho súdu záviselo od vyriešenia takej právnej otázky, ktorá v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte nebola vyriešená, a ani, že by spočívalo v nesprávnom právnom posúdení veci. Sťažovateľka síce v bode II podaného dovolania uvádza, že „*právne otázky vypratania nehnuteľnosti a vzniku zodpovednosti za bezdôvodné obohatenie v dôsledku nevypratania, resp. neodovzdania nehnuteľnosti neboli doteraz Najvyšším súdom Slovenskej republiky riešené*“, no podľa žalovanej nie je jasné, či sú to práve tie právne otázky, ktoré podľa sťažovateľky v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu ešte vyriešené neboli. Žalovaná ďalej uvádza, že vo zvyšnej časti dovolania sa slovné spojenie „*právna otázka*“ už nevyskytuje. Navrhuje preto, aby ústavný súd nálezom vyslovil, že právo sťažovateľky na súdnu ochranu porušené nebolo.

15. Sťažovateľka možnosť repliky k vyjadreniam najvyššieho súdu a zúčastnenej osoby nevyužila.

IV.

Posúdenie dôvodnosti ústavnej sťažnosti

16. Z dovolania podaného sťažovateľkou vyplýva, že sťažovateľka vymedzila dve právne otázky, ktoré podľa jej názoru doteraz v rozhodovacej praxi dovolacieho súdu neboli vyriešené (§ 421 ods. 1 písm. b) CSP):

„1. Vznik zodpovednosti za bezdôvodné obohatenie, ak osoba, ktorá nehnuteľnosť užívala, nehnuteľnosti vypracuje, ale nehnuteľnosť oprávnenej osobe (vlastníkov) neodovzdá, čím jej znemožní realizovať výkon vlastníckeho práva.

2. Či do času zániku BSM manželia zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku nevypratania domu jedným z manželov a rovnako tak, či manželia zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku nevypratania domu jedným z manželov aj po zániku BSM.“

17. V priebehu súdneho konania bol preukázaný nasledovný skutkový stav (ako vyplýva z rozhodnutia prvostupňového aj odvolacieho súdu):

- je nesporné, že žalovaná na jar 2011 nehnuteľnosť vo vlastníctve opustila – uvedené bolo preukázané výpoveďou žalovanej, svedkov [REDAKOVANÉ] a [REDAKOVANÉ] (manžel žalovanej), ale aj rozsudkom okresného súdu sp. zn. 38T/25/2015 z 21. mája 2015, ktorým bol obžalovaný [REDAKOVANÉ] uznaný vinným z prečinu neoprávneného zásahu do práva k domu, bytu alebo nebytového priestoru podľa § 218 ods. 1 Trestného zákona, ktorého sa dopustil na tom skutkovom základe, že užíval rodinný dom vo vlastníctve sťažovateľky bez jej súhlasu;
- nesporné bolo teda aj to, že nehnuteľnosť aj potom, keď ju žalovaná opustila, naďalej užíval [REDAKOVANÉ] s mladšou dcérou žalovanej;
- rozsudkom okresného súdu sp. zn. 8C/193/2011 z 11. novembra 2015 sťažovateľka preukazovala, že aj po opustení nehnuteľnosti sa v dome nachádzal majetok patriaci žalovanej.

18. Skutkový stav medzi stranami sporný nebol – a nebol napádaný ani zo strany sťažovateľky. Sporné bolo, či napriek tomu, že žalovaná nehnuteľnosť od jari 2011 neužívala (v tom zmysle, že nehnuteľnosť spolu s manželom neobývala), vznikol sťažovateľke (aj) voči nej nárok na vydanie bezdôvodného obohatenia.

19. Sťažovateľka v priebehu konania tvrdila, že áno, pretože podľa jej názoru pre posúdenie otázky vzniku bezdôvodného obohatenia nie je dôležité len faktické ovládanie veci, ale aj úkon odovzdania nehnuteľnosti – nielen vypratáním nehnuteľnosti, ale aj vydaním kľúčov (s poukazom na § 29 ods. 2 zákona č. 527/2002 Z. z. o dobrovoľných dražbách a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 323/1992 Zb. o notároch a notárskej činnosti (Notársky poriadok) v znení neskorších predpisov).

20. Z odôvodnenia rozsudku krajského súdu vyplýva, že krajský súd vychádzal z právneho záveru, že pre posúdenie otázky vzniku bezdôvodného obohatenia bolo podstatné len to, kto nehnuteľnosť užíval (v zmysle obýval). V bode 10 odôvodnenia rozsudku krajský súd uvádza: „*Žalovanej teda v rozhodnom období nevznikol žiaden majetkový prospech, ktorým by sa na úkor žalobkyne obohatila, a teda nie je naplnený základný majetkový prospech, ktorým by sa na úkor žalobkyne obohatila, a teda nie je naplnený základný pojmový vzťah bezdôvodného obohatenia... Súd prvého stupňa nad rámec svojich úvah o nedôvodnosti žaloby voči žalovanej aj správne uviedol, že žalobkyňou nesprávne zvolený okru pasívne legitimovaného subjektu je dôvodom zamietnutia žaloby, keďže žalobkyňa svoju nehnuteľnosť nemohla užívať, brať z nej úžitky, nakoľko jej v tom bránil [REDAKOVANÉ] tým, že nehnuteľnosť bez právneho dôvodu užíval bez poskytovania náhrady a bez toho, aby sa jeho majetok zmenšil o prostriedky vynaložené v súvislosti s užívaním cudzej nehnuteľnosti, čím vznikol žalobkyňi nárok na vydanie majetkového prospechu voči nemu, ktorý však neuplatnila, za rozhodnutie, ktoré nesie následky neúspechu v tomto konaní.*“ Odvolací súd v bode 11 tohto rozsudku zároveň výslovne uviedol, že to, že sa v dome naďalej nachádzal majetok patriaci žalovanej (čo preukazovala už spomenutým rozsudkom okresného súdu sp. zn. 8C/193/2011 z 11. novembra 2015), je irelevantné, pretože táto skutočnosť podľa odvolacieho súdu nezakladá u žalovanej skutkovú podstatu bezdôvodného obohatenia. Odvolací súd na argumentáciu sťažovateľky v odôvodnení rozhodnutia reagoval, avšak sťažovateľka namieta, že toto právne posúdenie nebolo správne.

21. Na tomto mieste považuje ústavný súd za potrebné konštatovať, že k tejto prvej sťažovateľkou vymedzenej dovolacej otázke sa najvyšší súd v podstate vôbec nevyjadril (a to napriek tomu, že v bode 5.1 odôvodnenia napadnutého uznesenia sám konštatoval, že sťažovateľka právnu otázku vzniku zodpovednosti za bezdôvodné obohatenie v dôsledku nevypratania, resp. neodovzdania nehnuteľnosti namietala). Najvyšší súd všeobecne poukazuje na to, že právne posúdenie týkajúce sa vyriešenia vymedzenej právnej otázky by mohlo mať znaky relevantné v zmysle § 421 ods. 1 písm. b) CSP, ak by výsledok riešenia tejto otázky (posúdenia a vyhodnotenia) predstavoval dôvod, pre ktorý bolo v spore rozhodnuté v neprospech sťažovateľky. Ak by pritom odvolací súd vznik bezdôvodného obohatenia na strane žalovanej posudzoval, berúc do úvahy právny názor, že vzniká aj v prípade neobývania nehnuteľnosti (napríklad ak priestor ostane nevypratáný a neodovzdaný), nevyhnutne by musel ďalej posudzovať, v akom období a či takto žalovaná nehnuteľnosť užívala a či a v akej výške sa preto bezdôvodne obohatila. Odpoveď na túto sťažovateľkou položenú dovolaciu otázku bola teda podstatná pre rozhodnutie vo veci a najvyšší súd pochybil, keď takto vymedzenú právnu otázku prehliadol.

22. Ústavný súd opakovane vyslovil, že súčasťou obsahu základného práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 46 ods. 1 ústavy je aj právo na také odôvodnenie súdneho rozhodnutia, ktoré jasne a zrozumiteľne dáva odpovede na všetky právne a skutkovo relevantné otázky súvisiace s predmetom súdnej ochrany, t. j. s uplatnením nárokov a obranou proti takému uplatneniu (IV. ÚS 115/03). Ak sa preto najvyšší súd k podstatnej argumentácii sťažovateľky vôbec nevyjadril – túto opomenul a v dôsledku toho podané dovolanie odmietol (s odôvodnením, že právna otázka v zmysle § 421 ods. 1 CSP v podanom dovolaní absentuje), už týmto konaním porušil právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy (výrok 1 tohto nálezu).

23. Sťažovateľka však okrem toho argumentuje aj tým, že dovolací súd svojvoľne posúdil prípustnosť dovolania vo vzťahu k druhej ňou položenej právnej otázke. V bode 14.1 napadnutého uznesenia najvyšší súd uvádza, že odvolací súd správne konštatoval, že neoprávnené užívanie nehnuteľnosti, teda užívanie nehnuteľnosti bez nájomnej či inej zmluvy, alebo iného titulu oprávňujúceho tieto priestory užívať, je kvalifikované ako plnenie bez právneho dôvodu v zmysle § 451 ods. 2 Občianskeho zákonníka. V prípade takéhoto plnenia získava majetkovú hodnotu ten, kto plnenie prijíma bez právneho dôvodu, bez poskytovania náhrady za vykonávanie jemu patriacich oprávnení a bez toho, aby sa jeho majetok zmenšil o prostriedky vynaložené v súvislosti s právnym vzťahom zakladajúcim právo užívať bytový priestor (porovnaj rozsudok najvyššieho súdu sp. zn. 3 Cdo 52/2005). Účastníkom zodpovednostného vzťahu z bezdôvodného obohatenia je len ten z manželov, ktorému sa plnilo bez právneho dôvodu (Najvyšší súd Českej republiky sp. zn. 33 Odo 221/2002 z 26. mája 2004) a zánik bezpodielového spoluvlastníctva manželov je pre posúdenie vzniku majetkového prospechu úplne bezpredmetný.

24. Podľa najvyššieho súdu: „*Keďže právne posúdenie vo veci bolo založené na týchto právnych argumentoch súdu, nie je možné, aby sa dovolací súd venoval právnemu posúdeniu veci, ktoré odvolateľka navrhla v podanom dovolaní poukazom na § 421 ods. 1 písm. b) CSP a to, že odvolací súd nesprávne právne posúdil, keď dospel k záveru, že v danej veci nevznikol spoločný záväzok žalovanej a jej manžela vydať žalobkyni bezdôvodné obohatenie, pričom bola presvedčená, že do času zániku BSM žalovanej a jej manžela, žalovaná a jej manžel zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku nevypratania domu a rovnako tak zodpovedajú spoločne a nerozdielne za vznik bezdôvodného obohatenia v dôsledku*

nevypratania domu aj po zániku BSM“ (bod 15 napadnutého uznesenia). Dovolací súd dospel k záveru, že sťažovateľkou formulovaná otázka nekorešponduje s právnou otázkou, od vyriešenia ktorej záviselo napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu. „*Odvolací súd svoje rozhodnutie založil na vyriešení zásadnej právnej otázky o nedostatku vecnej pasívnej legitímácie, keď konštatoval, že nehnuteľnosť bez právneho dôvodu užíval [REDAKOVANÉ], ktorej vyriešenie (posúdenie) možno považovať za postačujúci dôvod, na základe ktorého dospeli oba sudy nižšej inštancie k záveru o zamietnutí žaloby v prevyšujúcej časti*“ (bod 16 odôvodnenia napadnutého uznesenia).

25. Závery najvyššieho súdu považuje ústavný súd za svojvoľné, a nie správne. Ak totiž odvolací súd dospel k právnemu záveru o nedostatku pasívnej vecnej legitímácie žalovanej, nevyhnutne sa musel zaoberať (a aj sa zaoberal) otázkou, či žalovaná (ak už podľa odvolacieho súdu nezodpovedá za bezdôvodné obohatenie z dôvodu užívania nehnuteľnosti) nezodpovedá za vzniknuté bezdôvodné obohatenie z dôvodu existencie bezpodielového spoluvlastníctva manželov. Len v prípade, ak totiž odvolací súd zodpovedal túto otázku, mohol ďalej vyhodnotiť, že je teda za vzniknuté bezdôvodné obohatenie zodpovedný len [REDAKOVANÉ] (manžel žalovanej). Je potrebné opätovne zdôrazniť, že samotný najvyšší súd poukazuje na to, že odvolací súd sa s touto otázkou vysporiadal – v tomto prípade poukazom na rozhodnutie českého najvyššieho súdu (to, či bola táto úvaha správna, pritom nie je predmetom prieskumu ústavného súdu).

26. Podľa ústavného súdu nie je správny ani argument, že nejde o takú otázku, vyriešenie ktorej predstavuje dôvod, pre ktorý by bolo v spore rozhodnuté v jej neprospech. Ak by totiž odvolací súd dospel k záveru, že žalovaná je s manželom zodpovedná za vzniknuté bezdôvodné obohatenie spoločne a nerozdielne, potom by nevyhnutne nemohol dospieť k záveru o nedostatku pasívnej vecnej legitímácie žalovanej a žalobu by z tohto dôvodu nemohol zamietnuť.

27. Arbitrárnosť môže mať v súdnych rozhodnutiach rôznu podobu. Podľa doterajšej judikatúry ústavného súdu o arbitrárne rozhodnutie ide najmä vtedy, ak je svojvoľné. Môže tiež ísť o extrémny nesúlad právnych záverov s vykonaným dokazovaním alebo môže ísť o taký výklad zákona, ktorý nemá oporu v medziach rozumného a prípustného výkladu zákona. Arbitrárnosť môže tiež spočívať v takom hodnotení dôkazov, ktoré je vykonané bez akéhokoľvek akceptovateľného racionálneho základu tak, že z nich pri žiadnej možnej interpretácii nevyplývajú prijaté skutkové základy. Arbitrárnosť teda znamená interpretačný exces. Arbitrárne rozhodnutie je spravidla spojené s nedostatočným odôvodnením, avšak nemusí to tak byť nevyhnutne. O svojvôli pri výklade a aplikácii zákonného predpisu všeobecným súdom by bolo možné uvažovať len v prípade, ak by sa tento natoľko odchyľil od znenia príslušných ustanovení, že by zásadne poprel ich účel a význam (III. ÚS 264/05). V zmysle svojej judikatúry považuje ústavný súd za protiústavné a arbitrárne tie rozhodnutia, ktorých odôvodnenie je úplne odchylné od veci samej alebo aj extrémne nelogické so zreteľom na preukázané skutkové a právne skutočnosti (IV. ÚS 150/03, I. ÚS 301/06, I. ÚS 200/2012). Arbitrárne rozhodnutie predstavuje zásah do práva na súdnu ochranu a práva na spravodlivý súdny proces (I. ÚS 115/2020).

28. Konštatovanie najvyššieho súdu, že v dovolaní absentuje také vymedzenie právnej otázky, od vyriešenia ktorej reálne záviselo dovolaním napadnuté rozhodnutie odvolacieho súdu, je výsledkom nesprávnej interpretácie § 421 ods. 1 b) CSP najvyšším súdom, ktorá zásadne popiera účel a význam tohto ustanovenia. Vzhľadom na uvedené ústavný súd uzatvára, že napadnuté uznesenie najvyššieho súdu je arbitrárne, nespĺňajúce atribúty ústavne akceptovateľného

rozhodnutia súdu. Sťažovateľkou formulované sťažnostné námietky svojou relevanciou odôvodňujú zásah ústavného súdu do predmetného súdneho rozhodnutia.

29. Vychádzajúc z uvedených skutočností, ústavný súd dospel k záveru, že napadnutým uznesením najvyššieho súdu bolo porušené základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu zaručené v čl. 46 ods. 1 ústavy (výrok 1 tohto rozhodnutia).

30. Ústavný súd v súvislosti s návrhom sťažovateľky na zrušenie napadnutého uznesenia a vrátenie veci najvyššiemu súdu dospel k záveru, že pre dosiahnutie nápravy vo veci je nevyhnutné, aby tomuto návrhu vyhovel (výrok 2 tohto nálezu).

31. Po vrátení veci je najvyšší súd povinný opätovne preskúmať dovolanie sťažovateľky (a v tomto zmysle prípustnosť dovolania s ohľadom na obe sťažovateľkou položené dovolacie otázky, pozri bod 16 tohto nálezu) s tým, že v ďalšom konaní vo veci je podľa § 134 ods. 1 zákona č. 314/2018 Z. z. o Ústavnom súde Slovenskej republiky a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) viazaný právnymi názormi ústavného súdu vyjadrenými v tomto náleze.

V.

Trovy konania

32. V súlade s § 73 ods. 3 zákona o ústavnom súde priznal ústavný súd podľa výsledku konania sťažovateľke nárok na náhradu trov konania pred ústavným súdom pozostávajúcich z trov právneho zastúpenia (výrok 3 tohto nálezu).

33. Pri výpočte náhrady trov konania ústavný súd vychádzal z vyhlášky Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb v znení neskorších predpisov (ďalej len „vyhláška“).

34. Základná sadzba tarifnej odmeny za úkon právnej služby uskutočnený v roku 2022 predstavuje v zmysle § 11 ods. 3 vyhlášky sumu 193,83 eur a náhrada hotových výdavkov za každý úkon právnej služby podľa § 16 ods. 3 predstavuje sumu 11,63 eur.

35. Trovy konania sťažovateľky pozostávajú z tarifnej odmeny právneho zástupcu sťažovateľky za dva úkony právnej služby v roku 2022 (prevzatie a príprava zastúpenia a podanie ústavnej sťažnosti ústavnému súdu) spolu vo výške 387,66 eur (2 x 193,83 eur) a z nároku na náhradu hotových výdavkov právneho zástupcu v sume 23,26 eur (2 x 11,63 eur). Celková hodnota náhrady trov právneho zastúpenia priznanej sťažovateľke predstavuje spolu 410,92 eur. Pretože právny zástupca sťažovateľky je platiteľom DPH, celková hodnota náhrady trov právneho zastúpenia priznanej sťažovateľke predstavuje spolu 493,10 eur vrátane DPH.

36. Ústavný súd nepriznal sťažovateľke náhradu trov konania za úkon právnej služby – podanie právneho zástupcu sťažovateľky zo 4. januára 2023, pretože týmto podaním právny zástupca iba predložil ústavnému súdu podklady potrebné pre rozhodnutie vo veci.

37. Priznanú náhradu trov právneho zastúpenia je najvyšší súd povinný uhradiť na účet právneho zástupcu sťažovateľky (§ 62 zákona o ústavnom súde v spojení s § 263 CSP) označeného v záhlaví tohto nálezu v lehote dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

38. Podľa § 67 zákona o ústavnom súde pripája k odôvodneniu tohto rozhodnutia odlišné stanovisko sudca Peter Straka.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu ústavného súdu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 21. novembra 2024

Robert Šorl
predseda senátu